

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן - רש"י כתב: "וישב - ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו הרוג של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה?!"

ולכאורה קשה מאוד, הרי עד עתה יעקב אבינו סבל צרות וייסורים רבים בזה העולם: עשיו אחיו שנא אותו ורצה להורגו, אליפז נשלח להרוג אותו ולאחר שהבין ש"עני חשוב כמת", הסכים לקחת ממנו את כל הושו, ולא השאיר לו אפילו את בגדיו שעליו. הוא למד ארבע עשרה שנה תורה בהתמדה וביגיעה עצומה ולא נתן שינה לעפעפיו, הגיע ללבן הרמאי שהחליף לו את נשיו והעביד אותו בפרך ורימה אותו עשרת מונים, אח"כ גם רדף אחריו ורצה להשמיד ולהרוג אותו ואת בניו. הוא חשש מאוד לקראת המפגש עם עשיו וארבע מאות חבריו הרוצחים. הוא נאבק כל הלילה עם 'מלאך חבלה', שרו של עשיו. הוא גם הצטער מאוד כאשר שמע ש'ערבי' חטף את בתו הצדיקה למטרת נישואין בכפר ערבי, וחשש מאוד מנקמת הגויים יושבי הארץ לאחר שמעון ולוי ביצעו 'פעולת תגמול' והרגו את כל תושבי שכם במבצע חילוץ מסוכן... א"כ על מה התביעה? מה לא בסדר ברצון לנוח קצת מהצרות, 'לישב בשלוה' וללמוד גמרא עם כוס קפה ליד המזגן?

ביאור העניין: יעקב ועשיו חילקו ביניהם את שני העולמות. יעקב אבינו לקח לעצמו את העולם הבא, ועשיו בחר בזה העולם. בדרך הטבע היה צריך להיות שיעקב הצדיק ירגיש בטוח בחלקו לעולם הבא, ואילו עשיו הרשע היה צריך לחוש בטוח רק בעולם הזה ולדאוג מפני העולם הבא שלו. אולם המציאות היא הפוכה: הצדיקים תמיד חוששים שאין הם עושים מספיק, ואולי יאבדו את חלקם בעולם הבא, והרשעים בדיוק להיפך, אין הם דואגים כלל על העולם הבא... ממה כבר יש לדאוג? הם כבר יסתדרו!

מי צם, מתפלל ועושה תשובה ביום הכיפורים? הצדיק או הרשע? מדוע באמת הרשע חי בשמחה בלב שקט ללא כל מחשבה מציקה על אחריותו באבדון? מדוע אין הוא חושש ממה שמחה לו בעולם הבא? משום שאם היה עומד לעיני כל אחד עתידו לעולם הנצח, הרי שעולמו הזה לא היה נחשב לכלום. אילו יעקב הצדיק היה חי בתחושת התקדמות בטוחה לקראת עולמו הבא, בהרגשה שהוא הולך להתענג בעונג קץ ובהנאה עצומה ללא גבול, הרי שממילא לא היה שום ערך לייסוריו בעולם הזה. לפי שעצם הכרת העתיד הטוב (כפי שאכן מגיע לו), היתה מבטלת את כל מרירות ההווה, ונמצא שקיבל גם את חלקו של עשיו. וכן גם הרשע. אילו היה מעלה בדעתו את אשר מצפה לו באחריותו, הרי שלא היה לו כל ערך לכל האויות וחמדות העולם הזה. כל הנאות העולם היו בטלות ממנו כאשר היה שם לנגד עיניו את אש הגיהנום שזולה את בשרו ומעליו אלפי מלאכי חבלה ש'מנפנים' ומכינים אותו לסעודה... מחשבה כזאת עלולה לחרוס הנאה טובה של עולם הזה, והיה עשיו מפסיד את חלקו.

אם אכן היה כך, חלוקת העולמות לא היתה הוגנת, שכן הצדיק היה זוכה גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, ואילו הרשע היה מפסיד את שני העולמות.

לכן ברא הבורא טבע הפוך. טבעו של עשיו הרשע וההולכים בדרכיו לשמוח בעולם הזה, להתענג, להתנות ולמלא את כל תאוות לבם, ולא לתת דעתם על אחריתם המרה. כל זאת כדי שתהיה להם הנאה מושלמת בזה העולם, כי כאן הם מקבלים את שכרם. ומאידך, סיבב הבורא שיעקב אבינו הצדיק וההולכים בדרכיו יצטערו בעולם הזה מחשש הפסד חלקם לעולם הבא.

ליעקב אבינו היה סימן שאם לא ימות אף אחד מבניו בחייו, לא יראה את פני הגיהנום, אך משמים גרמו לו לחשוב שבנו יוסף מת, כדי יחשוב שפניו לגיהנום ויצטער בעולם הזה. (עפ"י המהר"ל צונז')

יוסף ואחיו

לכאורה קשה, וכי בגלל כתונת פסים או בגלל שאביהם אהב אותו יותר מכולם הם עברו על איסור "לא תשנא את אחיך בלבבך"?

אחת הפרשיות הקשות והעמומות בהבנה שטחית, היא פרשת מכירת יוסף ע"י אחיו. אחי יוסף שהיו דושי עליון, שבטי י-ה, עדות לישראל, שמותיהם היו חקוקים על חושן המשפט מאירים וזוהרים בעת כניסת הוכהן הגדול לבית קודש הקודשים, המקום הכי קדוש לעם ישראל, ביום הקדוש ביותר לעם ישראל, ביום הכנסת. ודאי שאין כלל לעלות על הדעת כי האחים הקדושים מכרו את יוסף בעבור שיעקב אביהם אהב את יוסף מכל בניו ועשה לו כתונת פסים. חובתנו להעמיק חקר כדי להבין את עומקה של פרשה זו.

מפרשי התורה כתבו שבפרשה זו רואים אנו איך התגלגלו העניינים שבני ישראל הגיעו למצרים, כדי שיתקיים מה שאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים "גר יהיה זרעך בארץ לא להם". אמנם היו כאן דברים רבים שאינם מובנים (שנאת בני יעקב הצדיקים ליוסף אחיהם), אך אנו ננסה בע"ה לבאר מה שאפשר, עד כמה שידינו משגת.

עד עתה ראינו שרק אחד מהבנים של האבות הקדושים, אברהם ויצחק, היה הלב והסגולה, שממנו עתיד לצאת עם ישראל, העם הנבחר, והשאר נדחו והיו כשאר העמים: ישמעאל ובני הפילגשים נדחו מפני יצחק ועשיו נדחה מפני יעקב. המלבי"ם כתב שהאחים חשבו שכך גם קורה איתם, הם חשבו שיוסף מתכנן להיות "הבן הנבחר" על חשבונם ובכך להפקיע אותם מהתורה ומקדושת עם ישראל. היו להם גם סיבות טובות

לחשוב כך:

יוסף היה בן זקונים ליעקב אבינו. הרמב"ן ביאר שיוסף היה משמש את יעקב ומשרתו לעת זקנותו. שאר הבנים ראו שיעקב אוהב יותר את יוסף, וחשבו שזה בגלל שיעקב רוצה לייחד אותו להיות הלב והחסיד, שממנו בלבד יצא עם ישראל, ולא הבינו שהיה זה משום שהיה משמשו וקרוב יותר אליו. יעקב עשה יוסף כתונת פסים כי הוא עמד לשרתו, והיה צריך ללבוש בגדי כבוד לכבוד אביו (כמו שעשיו לבש לכבוד יצחק). שאר האחים (שהיו לבושים בבגדי הרועים, כי היו רועים בצאן) חשבו, שיעקב הכין ליוסף את כתונת הפסים כי רוצה לייחדו לעבודת ה' כמו שמצינו אצל הכהן הגדול שהיו לו בגדים מיוחדים.

יוסף למד תורה יותר משאר האחים והיה צדיק מאוד, ומשום כך גם לא יכול היה לראות מי שעושה עוונות. כל נדנדוד של עברה היה נראה בעיניו כאיסור חמור מאוד. הוא גם היה מוכיח את אחיו ורועה אותם יוסר, דעה והשכל, בזמן שהיו עוסקים ברעיית הצאן (ולכן נאמר רועה את אחיו בצאן). האחים חשבו שיוסף עושה זאת מתוך גאווה ושהוא רוצה להשתרר עליהם, אך למעשה יוסף היה עניו מאוד, והראה לכך שנאמנו עליו "והוא נער את בני בלהה ובני זלפה", שהיה משרת אותם. האחים ראו בכך מידה רעה שהוא מדבק בפחותים. הם חשבו עליו שהוא רשע המעמיד פני צדיק, כמו שהיה עם עשיו שהיה שואל את יצחק אביו כיצד מעשרים את המלח, ותוך כדי כך היה עושה את העברות הכי חמורות.

יוסף חשב שבכך שהוא מוכיח אותם, הם אוהבים אותו יותר (הוֹכַח לְחָכְם וַיֵּאֱהָבֵהוּ), כי צדיקים אוהבים את התוכחות, אך כל זה דווקא כאשר המוכיח אוהב באמת את האדם שהוא מוכיח אותו (כפי שבאמת היה). אולם האחים חשבו שיוסף שונא אותם (כי לפי דעתו הם עושים עבירות, ומצווה לשנוא את הרשע), למעשה, בכך שהוכיח אותם, הם רק הוסיפו לשנוא אותו.

כאשר יוסף לא היה מצליח להוכיח את אחיו, הוא היה מספר ליעקב. יוסף הצדיק לא בא, חלילה, לנצח את דיבה על אחיו. כל כוונתו היתה לטובה, והוא סיפר את הדברים לאביו באופן שמותר עפ"י הדין, שהיה אם אחד רואה את חברו שעושה דבר שלא כהוגן, מותר לו לגלות לאביו או לרבו כדי שיוכיח אותו על כך, לחזור למוטב. יש על כך שלושה תנאים עיקריים:

א. שקודם יוכיחו בעצמו, או כאשר בטוח שלא תועיל תוכחתו. ב. שלא יוסיף שום דיבור שיכול להגדיל את העוולה יותר. ג. שיכוון לתועלת ולא כדי ליהנות מקלון חברו ח"ו.

בפסוקי "וְהוּא נֶעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זֵלְפָה, וַיְבֵא אֲבִיָּהֶם יוֹסֵף אֶת דְּבַרְתֶּם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם", מרומז שיוסף הצדיק קיים את כל התנאים:

א. וְהוּא נֶעַר - האחים זילזלו בו וזו קיבלו את תוכחותיו. ב. וַיְבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַרְתֶּם - ולא "ויספר", שהביא את הדבר כמו שהוא בלי להוסיף כדרך מי שמספר. ג. אֶל אֲבִיהֶם - לתועלת, כדי שאביהם יוכיח אותם, ולי לא אביו, ש"לו, שיצא לו מזה שיתכבד בקלונם ח"ו.

כמו שאמרנו, יוסף התכוון בכך לשם שמים, כדי שאביהם יוכיח אותם. אבל האחים ראו בכך הוכחה נוספת שיוסף רוצה להבאיש את ריחם בפני יעקב אביהם, ובכך הוא יתגדל בעיני יעקב שיבחר בו בלבד לעם סגולה.

סיבה נוספת לשנאת האחים את יוסף היתה סיפור חלומותיו, אך קודם שנבאר, נאמר כמה דברים ענייני החלומות:

* חלום שלא פתרוהו, כמו אגרת שלא קראו אותה, לא טוב ולא רע. שכל החלומות הולכים אחר הפתרון, והוא שפותרים מעין החלום. ולכן אם אדם חלם חלום, כדאי לו לספר רק לידידיו ואוהביו שיפתרו לו לחובה, אבל אם מספר לאחרים, עלול לצאת נזק, שהחלום תלוי בפה, ובסגנון הפתרון.

הגמ' **מספרת** בר הדיא היה פותר חלומות 'מקצועי'. מי שהיה משלם, היה זוכה לפתרון טוב ומוצלח, אך היתה גם אפשרות של פתרונות 'חסד' עבור מי שאין לו לשלם, ומי שהיה בוחר ב'מסלול' הזה היה זוכה לפתרון רע וזר. כל מה שבר הדיא היה פותר, בין אם לטובה ובין אם לרעה, הכל היה תמיד מתקיים. לילה אחד, אב"י ורבא חלמו שניהם את אותו החלום. הם ראו בחלום את הפסוק: "שׁוֹרֵךְ טְבוּחַ לְעֵינָיו זֶלְא תֵּאֱכַל מִמֶּנּוּ". שניהם הגיעו לבר הדיא שיפתור להם את חלומם, אב"י שילם ורבא לא שילם. לרבא בר הדיא אמר: "אתה תפסיד בעסקים ולא תוכל לאכול מרוב דיכאון". ולאב"י אמר: "אתה תרוויח מאוד בעסקים ולא תוכל לאכול מרוב שמחה".

כאשר שניהם ראו בחלום חזרת על חבית, לאב"י פטר שעסקיו יתרחבו כמו החזרת, ולרבא פטר ששקיו יהיו מרים כמו החזרת. כאשר שניהם ראו בחלום חבית יין על ראש דקל, לאב"י אמר שהיין שלו יהיה כל כך משובח שירומם לו את כל עסקיו. ולרבא אמר שהיין שלו יהיה מתוק כמו התמרים ויימכר בזול... על דרך זו היה פותר להם את כל חלומותיהם.

בשלב מסוים רבא התחיל לשלם. יום אחד הגיע רבא לבר הדיא ואמר לו: "חלמתי שחומת ביתי נפלה", אמר לו בר הדיא: "אתה תקנה נכסים בלי גבולות. אמר לו רבא: "ראיתי בחלומי שמקריאים לי את ההלל של הגדה של פסח", אמר לו בר הדיא: "עתידי להתרחש לך נסים גדולים".

זמן קצר לאחר מכן, הם היו צריכים לנסוע בספינה. בר הדיא נזכר שעתיד להיעשות לרבא נס, ופחד לשוב עמו בספינה, שמא הספינה תטבע ורק רבא ינצל. בר הדיא ירד מהספינה, ושכח בה את ספר ההדרכה לפתרון החלומות. רבא מצא את הספר, פתח אותו ובמקום שפתח היה כתוב: "כל החלומות הולכין אחר הפה". רבא הבין שבר הדיא היה יכול לפתור לו את כל חלומותיו לטובה, אך כאשר לא שילם, פתר לו לרעה.

עם יעקב אבינו ולמד את התורה הקדושה. פעם אחת האחים התעכבו זמן רב, ויעקב אבינו החל לדאוג להם, שמא קרה להם אסון ח"ו. הוא קרא ליוסף בנו וסיפר לו על דאגתו. מיד קפץ יוסף והציע: "אלך ואראה בשלומם". למרות שיוסף ידע שאחיו שונאים אותו ואם יבוא אליהם יציקו לו, ובמיוחד כאשר הם רחוקים מבית אביהם, בכל זאת רצה לכבד את אביו ולשמח אותו.

במסירות נפש הלך יוסף לחפש את אחיו בשכם ולא מצא אותם. הוא המשיך לחפש עד אשר תעה בדרך. בא לקראתו המלאך גבריאל בדמות איש. שאל אותו יוסף: "אולי ראית את אחי רועים את צאנם?", אמר לו המלאך: "כן, ראיתי אותם ושמעתים אומרים שפניהם לדותן". מיד הלך יוסף לחפש את אחיו בדותן.

באותה שעה ישבו האחים ואכלו. בזמן סעודתם דיברו על העניינים שהכאיבו להם יותר מכל, גאוותו של יוסף, אהבת יעקב אביהם אליו, על הלשנותיו וניסיונותיו לגדול על חשבונם ולהוציאם מבנין עם ישראל. האחים דנו אותו בדין 'רודף' מקל וחומר - אם ברודף אחר חברו להורגו ולהוציאו מן העולם הזה, נאמר דין רודף, כל שכן כאשר רוצה הוא להוציא את חברו מן העולם הבא, להפקיע אותו מעם ה', העם הנבחר, גדול המחטיאו יותר מן ההורגו".

בעוד האחים דנים בדינו של יוסף, הם הבחינו שהוא מתקרב אליהם. שמעון שמח ואמר: "הנה, ה' מסר אותנו בידינו". יוסף לא ידע שהוא נושא שיחתם, הוא שמח לפגוש אותם, חייך אליהם ושאל לשלומם. האחים החליטו להתנפל עליו ולהורגו. באותו רגע בת קול יצאה מהשמים ואמרה: "לא ימות יוסף, כי כל חלומותיו עתידים להתקיים!". אף אחד לא שמע את ה'בת קול", מלבד ראובן: **וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן, וַיִּצְלְהוּ מִיָּדָם, וַיֹּאמְרוּ לֹא נִכְנְוּ נַפְשׁ - רְאוּבֵן הֵבִין שִׁמְשִׁימִים לֹא רוֹצִים שִׁיוֹסֵף יָמוּת, וְהוּא הֵבִין שֶׁאִם רַק הוּא שָׁמַע זֹאת, סִימָן הוּא שֶׁעָלִיו מוֹטֵל לְהַצִּילוֹ. לִכֵּן: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רְאוּבֵן: "אַל תִּשְׁפְּכוּ דָם, הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר, וַיֵּד אֶל תִּשְׁלַחוּ בוֹ" - לְמַעַן הַצִּיל אֶת מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל אָבִיו.**

מעשה באילפא ורבי יוחנן, שישבו ולמדו תורה בעוני ובדוחק רב. הם החליטו לנסות את מזלם במסחר, סגרו את הספרים, יצאו מבית המדרש, והלכו. בדרכם הם ישבו תחת חומה ישנה ורעועה ואכלו שם לחם. באו לשם שני מלאכים, ואחד מהם אמר לחברו: "בוא נפיל עליהם את החומה לפי שהם עזבו את התורה שהיא חיי עולם כדי לעסוק במסחר". אמר לו המלאך השני: "אין לנו רשות, אחד מהם עתיד להיות גדול בתורה, ראש ישיבה חשוב, ואין זמנו למות עכשיו".

רבי יוחנן שמע את דיבורי המלאכים ואילפא לא שמע. שאל רבי יוחנן את אילפא מה הוא שמע כעת, ואילפא אמר: "שום דבר מיוחד". אמר רבי יוחנן בלבו: "אם אני שמעתי ולא אילפא, סימן הוא שאני הוא התמיד לגדול בתורה ולהיות ראש ישיבה". רבי יוחנן החליט לשוב לביתו ולהמשיך ללמוד תורה בעוני ובדוחק. ואילפא הלך לעסוק במשא ומתן. לאחר כמה שנים רבי יוחנן התמנה להיות ראש הישיבה, ואילפא היה לסוחר ממולח.

האחים שמעו לראובן, **וַיְהִי כַאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחָיו, וַיִּפְּשִׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ, אֶת כַּתְּנֵת הַיִּסְטִים אֲשֶׁר עָלָיו, וַיִּקְחֵהוּ, וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מַיִם. בְּבוֹר אֲמָנָם לֹא הָיוּ מַיִם, אֲבָל הָיוּ בוֹ נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְהַקֶּב"ה עֲשָׂה לְיוֹסֵף נֹס וְהֵם לֹא פָּגְעוּ בוֹ לְרַעָה. לְבוֹר הַתְּקַרְבוֹ סוֹחָרִים יִשְׁמַעְאֵלִים שֶׁהָיוּ מְדַכְּמִים לְמַכּוֹר בְּשִׁמְיִם לְמִצְרַיִם.**

וַיֹּאמְרוּ יְהוּדָה אֶל אָחָיו: **"מַה בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דְּמוּתוֹ, לָכוּ וְנִמְכְּרנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים, וַיִּדְנוּ אֶל תְּהִי בוֹ, כִּי אָחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא!" וַיִּשְׁמְעוּ אָחָיו. בְּהַתְּחִלָּה אֲכַן רָצוּ לְהוֹרְגוֹ, כִּי רַק כִּךְ יוֹכֵל לִהְיוֹת לְהַמְּסָקִים רוֹחֲנִי, אוֹלָם כַּאֲשֶׁר בָּאוּ הַיִּשְׁמַעְאֵלִים, הֵם הַחֲלִיטוּ שֶׁעֲדִיף לְמוֹכְרוֹ לְעַבֵּד, כִּי אִם אֲפָשֶׁר לְהַצִּיל בְּאוֹפֵן אַחֵר, אֵין הֵיטֵר לְהוֹרוֹג אֶת הַרוֹדֵף. וּמִכִּיוּן שֶׁאִם יִמְכְּרוּ אוֹתוֹ לְעַבֵּד בְּמִצְרַיִם (מִשָּׁם עַבְדִּים אֵינָם יְכוּלִים לְצַאת מֵאֵינָם יְכוּלִים לְהַשְׁתַּחֲרַר מֵעַבְדוֹת לְעוֹלָם), מִמִּילָא אֵין סִיכּוֹי שֶׁתְּכַנִּיתוּ תְּצַא אֶל הַפּוֹעֵל. בְּמַהֲלֵךְ זֶה שֶׁעָשׂוּ הָאָחִים, לֹא רַק שֶׁלֹּא מִנְעוּ מִיוֹסֵף מִלְּהִיט מֶלֶךְ, אֲלֵא שֶׁזֶה עֲצָמוּ הָיָה הַגּוֹרֵם שֶׁהֵבִיא אֶת יוֹסֵף לְגִדּוּלָה, וְכֵן זֶה הָיָה מִשְׁמִימִים כְּדִי שִׁיתְקִיִּים "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם". מִכֵּאֵן רוֹאִים מֵה שֶׁאֲמָרוּ חֲז"ל: "אֵין עֲצָה וְאֵין חֲבוּנָה וְאֵין חֲכָמָה נֶגַד ה'". וְמָה שֶׁנִּגְזַר אֵין לְנִסּוֹת לְשָׁנוֹת בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע, אֲלֵא רַק ע"י תְּפִילָּה.**

לכאורה קשה, מדוע התורה משבחת את ראובן שכדי להציל את יוסף, הציע להשליכו לבור מלא נחשים ועקרבים (ובכך לכאורה פסק את מותו), ולא את יהודה שהציע להוציאו מהבור ולמכור אותו לישמעאלים, שלמעשה בכך הוא הציל את חייו? ולא עוד אלא שבעקבות כך יהודה ירד מגדולתו, מדוע?

הגר"י צדקה צ"ל כתב לבאר שעצת ראובן אמנם לא היתה הכי טובה מבחינה גופנית, אולם היא היתה בטוחה מבחינה רוחנית. הסכנה הגופנית היתה רק זמנית ובגדר של ספק. ראובן ידע שלא ישמעו לו אם יאמר להם להחזירו לאביו, ולכן רצה למשוך זמן עד שיוכל להצילו ממש. אבל יהודה הכניס את יוסף לסכנה רוחנית, שהציע למכרו לסוחרים ישמעאלים שהולכים מצרימה, שהיא 'ערוות הארץ'. שם הניסיון גדול מאוד, ומה יעשה הבן ולא יחטא? היתה זו רחמנות רגעית שעלולה להביא לנזק רוחני רב בעתיד.

האחים סיכמו ביניהם שאסור לאיש לדעת על מכירת יוסף, הם עשו חרם על מי שיספר ושיתפו שכינה עמהם. הם לקחו את הכתונת, טבלו אותה בדם, הביאו אותה ליעקב אביהם וַיֹּאמְרוּ: "זֹאת מְצָאנוּ, הֲכֵר נָא הַכֶּתֶן בְּנֵךְ הַזֶּה? אֵם לֹא?". יעקב זיהה את הכתונת ואמר: "כַּתְּנֵת בְּנֵי, חֲיָה רְעָה אֶכְלֶתְהוּ, טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף". הוא קרע את בגדיו, התאבל על בנו ימים רבים ומיאן להתנחם. וַיֹּאמְרוּ: "כִּי אֵרֵד אֶל בְּנֵי אָבִל שָׂא לָהֶם, וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו.

המאמר המדובר הוא תרגום מאת ד"ר יוסף ביד הישמעאלים. המאמר המדובר הוא תרגום מאת ד"ר יוסף ביד הישמעאלים. המאמר המדובר הוא תרגום מאת ד"ר יוסף ביד הישמעאלים.

עם כל הצער העצום שהיה ליעקב אבינו על אבדן יוסף, בנו חביבו, הבין שזה מאת השם ית'. דבר זה רמוז בסופי תיבות של המילים: "בני, חיה רעה אכלתהו" - שם הוי"ה. ואם מאת יי היתה ז'את, הרי שזה חובה גם אם היא נפלאה בעינינו - גם אם איננו מבינים זאת והדבר נפלא מבינתנו, זה לטובה, כי כל מה שה' עושה, הכל לטובה (כפי שאכן היה לבסוף וכמו שאמר יוסף: "אתם חשבתם עלי רעה, אלא הים חשבה לטובה"). וא"כ כל מה שיעקב אבינו הרבה לבכות ומיאן להתנחם, לא היה זה רק בגלל צער על יוסף אלא בעיקר בגלל צער על עצמו, שהרי הובטח לו שאם אף אחד מבניו לא ימות לו בחייו, לא יראה פני גיהנום. כעת כאשר חשב שבנו יוסף נפטר, חשש על העולם הבא שלו, ולכן הצטער הרבה ומיאן להתנחם. דרכם של הצדיקים, שכל ימיהם דואגים הם על חלקם לעולם הבא.

מעשה רבי ישראל מאיר, ה'חפץ חיים', היה נוהג להתבודד ולערוך חשבון נפש יומיומי עם עצמו משך שעותיים. פעם השתוקק אחד מתלמידיו לשמוע מה הרב אומר לעצמו. הוא התחבא בחדרו של ה'חפץ חיים' והקשיב... הוא שמע מפיו הקדוש של ה'חפץ חיים' איך 'ישראל מאיר' נפל למשכב ובאים אנשים לברכו... מחלתו מחמירה והוא שוכב על ערש דוי. אנשי החברא קדישא באים אליו, אומרים אתו הווידי וקראים קריאת שמע עם צאת נשמתו. הוא ממשיך ומתאר איך מניחים אותו על אלונקה, מובילים אותו לחדר הטהרה, עוטפים אותו בתכריכים, עורכים לו הלוויה וטומנים אותו בעפר. אח"כ, תיאר ה'חפץ חיים' את עליית הנשמה, ואיך שהיא מתייצבת בפני בית הדין העליון של מעלה, כאשר מימינה מלאך נחמד המשמש כסנגור, ומשמאלה מלאך פחות סימפטי בתפקיד הקטגור. הסנגור מחיל לפרט את זכויותיו של 'ישראל מאיר' בלימוד התורה ובהפצת היהדות, חיבור ספריו הקדושים וזיכוי הרבים שעשה... אח"כ מתייצב הקטגור ופותח את פיו. אמנם הוא לא מנה עבירות של ממש, אך 'אין יאוש בעולם כלל'. הוא החל למצוא פגמים וטענות על המצוות שהרב קיים... "נכון שר' ישראל מאיר עשה רצון ה' הקיים מצוות, אבל האם עשה זאת ברמה הנדרשת ממנו? האם הוא עשה זאת מספיק בשמחה?! ואז המשיך הרב לתאר את דינו בשמים: לאחר שמעינים בדינו, מכריעים שהוא בגדר של 'מחצה על מחצה' - חציו זכאי וחציו חייב... ואז, לאחר שה'חפץ חיים' 'הבין' שהוא בעצם חי, החליט שעליו לשוב בתשובה, והחל למרר בבכי קורע לב... כזה היה חשבון נפשו של ה'חפץ חיים' בכל יום.

יוסף ביד הישמעאלים

יוסף נמכר לעבד לישמעאלים שהיו בדרכם למצרים. כל הדרך יוסף היה ממרר בבכי וקורא לאביו. הישמעאלים כעסו עליו ש'בוכה סתם', וכדרכם בקודש הכו אותו כדי לתת לו סיבות יותר טובות לבכות. יוסף סבל מאוד בהליכתו למצרים בחברת הישמעאלים, הוא נחלש מאוד מרוב הליכה, בכי ומהמכות של השכנים. אך בתוך כל אותם הסבל וייסורים שעבר, היה גם דבר אחד חיובי - הישמעאלים נשאו עמם בשמים. כש"י כתב: "למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע".

ולכאורה דבר זה אינו מובן - מה היתרון בחסד קטן זה, שהיה שם ריח טוב, לעומת הגורל המר והאכזר, הסבל הרב והייסורים שפקדו את יוסף?

ישנו כלל גדול בעניין שכר ועונש - הכל שקול ומדוד משמים, עד הפרט הקטן ביותר. לפי החשבון האלו, יוסף היה אמור לעבור צרות, ייסורים, צער, מכות והשפלות, אך לא היה אמור לסבול גם מריח רע.

אומרים חז"ל (ערכין טז): שאפילו אם אדם הושיט ידו לכיסו כדי להוציא משם שלוש מטבעות, ועלו בידו רק שתיים, ויצטרך עתה להטריח עצמו ולהושיט את ידו שנית כדי לקחת את המטבע השלישית - גם זה הכלל ייסורים שנגזרו עליו משמים.

מדברים אלו לומדים שני כללים בהנהגת הקב"ה: א. 'אין אדם נוקף (מקבל מכה) אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה' (חולין ז): - אפילו כאשר נמצא האדם במצב הגרוע ביותר, כל פרט מכוון וממושב מלמעלה. ב. הייסורים הנשלחים לאדם מדודים בדקדוק עצום, ואין האדם מקבל יותר ממה שמגיע לו. צריכים אנו להבין שהייסורים הם לטובתו של האדם, כי כל מה שהקב"ה עושה - הכל לטובה, והרי הייסורים הם מאת ה' ית' שאוהב אותנו ומרחם עלינו וא"כ הם לטובה. הכיצד?

אפשר לבאר עפ"י המדרש (ב"ר פרשה ט'): "אמר רב הונא: "הנה טוב מאד" - זו מדת הטוב, "והנה טוב מאד" - זו מדת יסורין. וכי מדת יסורין טובה מאד?! אתמהא, אלא שעל ידיה הבריות באים לחיי העולם הבא, וכן שלמה אומר "ודרך חיים תוכחת מוסר", אמרת צא וראה איזו דרך מביאה את האדם לחיי העולם הבא? הוי אומר זו מדת יסורין". חז"ל אמרו שהייסורים טובים כי בכוחם לכפר על העוונות ולהביא את האדם נקי וזך לחיי העוה"ב.

אין אדם נקי לגמרי מחטא ועוון, "פי אדם, אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). אפילו צדיקים גדולים צריכים לתת למעלה דין וחשבון על מעשיהם. והרי על חטאים צריכים 'לשלם', החטא הוא 'כתם' על הנשמה וגורם לבושה גדולה בעולם האמת, ולכן צריכים לעבור זיכוך בגיהנום כדי 'לכבס' את הכתם. ככל שהעבירות גדולות וקשות יותר, כך הכתמים גדולים וקשים יותר, ויותר קשה לנקות אותם. ואמר הרמב"ן ששבעים שנה של ייסורי איוב אינם מתקרבים אפילו לשעה אחת בגיהנום, כי העולם הרוחני הוא הרבה יותר מרוכז ועוצמתי מהעולם הגשמי. א"כ ברור שעדיף לסבול ייסורים בעולם הזה, ולא להגיע מלוכלכים לעולם הבא.

ישראל הרעבים. הרב הפליג לשם בספינה, אך כאשר הגיעו לנמל, היתה בהלה נוראה בקרב תושבי העיר - שני אריות השייכים למלך (כדי לבצע גזר דין מוות למורדים במלכות) ברחו מכלובם והחלו לשוטט בעיר כדי לחפש טרף. כל התושבים עלו על הגגות וחיפשו מחסה. שוטרי הנמל הזהירו את כולם שלא ירדו מהגגות, אבל רבי אברהם גלאנטי ניגש לרב חובל וביקש ממנו שיוריד אותו ליבשה, והוא כבר יידע מה לעשות. רב החובל הביט ברב הצדיק וראה מולו אדם בעל הדרת פנים, כולו קדושה וטהרה. הוא הוריד אותו בזרות עם סירה קטנה והרב התקדם לחוף.

כאשר ראוהו השוטרים, הם ניסו למנוע ממנו להגיע ליבשה, אך הרב אמר להם: "זה בסדר, אל תדאגו לי! הראו לי בבקשה היכן נמצאים האריות". השוטרים הראו לו את הכיוון, והוא הלך אליהם. האריה הראשון היה עסוק בניסיון לפתוח דלת של בית אשר בתוכו יכול למצוא 'בשר חי', צורח, בדיוק כמו שהוא אוהב. הרב ניגש לאריה וקרא לו. כאשר ראה האריה את הרב הדומה למלאך, מיד הוריד את ראשו מתוך כניעה לרב. הרב תפסו באוזנו והלך עמו לכיוון האריה השני. האריה השני ניסה לטפס על עץ כדי לתפוס ילד מביתו... הרב קרא לו, והארי בא והשתחוה לרב. הרב תפס את שני האריות באוזניהם והוליך אותם לכיוון האגמון, מול עיני כל אנשי העיר שצפו במתרחש מהגגות ומחלונות ביתם, המומים ולא מאמינים למראה עיניהם. הרב הגיע לארמון המלך עם האריות, הוא ראה את המלך עומד במרפסת ושאל אותו: "היכן הכלוב של האריות?", המלך ההמום הצביע ביד רועדת על הכלוב, והרב הכניס את האריות הנחמדים לכלוב הכלוב, תוך כדי שהוא מבקש שיאכילו אותם, כי זה ממש צער בעלי חיים להרעיב ככה אריות מסכנים... והכל על מקומו בשלום.

המלך קרא אליו את הרב ושאל אותו מיהו, ואיך הצליח לעשות את הפלא הזה? אמר לו הרב: "אני יהודי מירושלים. כל ימי חיי נזהרתי שלא לפגום בברית ולא לחטוא בעיני, שמרתי על קדושתי וממילא אין לי זמנה לפחד". המלך שאלו לאיזו מטרה הוא הגיע לכאן, והרב הסביר למלך שהוא בא כדי לאסוף כספים לעניי ארץ ישראל, הוא תיאר את הרעב הנורא, העוני והמחסור אשר שוררים בארץ, והמלך נתן לו מאוצרו סכום גדול מאוד, הרבה יותר ממה שחשב הרב לאסוף. כבר באותו יום יצא משם רבי אברהם בספינה של המלך לכבוד גדול.

יהודה חשש לתת לתמר את שלה בנו, אמר לה להמתין עד שיגדל בנו הקטן ובינתיים שלח אותה לבית אביה. אשתו של יהודה נפטרה, ולאחר ימי האבלות הלך לתמנת לגוז את צאנו. תמר שמעה שיהודה תרכו לתמנת. היא הבינה שאין בכוננתו של יהודה לתת לה את שלה בנו, אולם היא רצתה להיות חלק מבנות עם ישראל, להינשא ליהודה ולהוליד לו בנים. תמר ידעה שיהודה לא ירצה לקחת אותה לאשה, בגלל החשש שיש לה 'מזל רע' שכל מי שנושא אותה עלול למות בטרם עת, ולכן היא התחכמה וישבה בצומת דרכים, היכן שיהודה אמור לעבור.

אומרים חז"ל שתמר היתה כה צנועה עד שהיתה נוהגת לכסות את פניה בבית חמיה, ולכן יהודה מעולם לא ראה אותה, וכעת כאשר ראה אותה לא חשד בה שהיא תמר כלתו. אשה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאים ממנה מלכים ונביאים, כפי שיצאו מתמר ישעיה הנביא ושושלת מלכות בית דוד.

הקב"ה שלח ליהודה את המלאך הממונה על התאוה. היה זה ניסיון מיוחד שיהודה לא היה יכול לעמוד בו, וכל זה כדי שמזיווג זה יצא מלך המשיח לעתיד לבוא.

יהודה הציע לתת לה בתמורה גדי מצאנו. תמר הסכימה לכך אך ביקשה בינתיים כערבון את חותמו, גימטו ומטהו. ויהודה הסכים לכך.

לאחר המעשה, יהודה רצה לתת לה את הגדי ולהשיב את חפציו, אך היא נעלמה...

לאחר שלושה חודשים הוגד ליהודה כי תמר כלתו הרתה לזנונים. תמר נלקחה לבית הדין הגדול, ויהודה היה אחד הדיינים. לאחר דין ודברים נפסק על תמר עונש מוות בשריפה (מכיוון שהיא היתה זקוקה לבוסם, דנו אותה כאשת איש), ולמרות שלא היה זה ממש עפ"י הדין, היה כאן צורך בפסק מיוחד, למען יראו ויראו, וכדי להזהיר את כולם מעוון העריות החמור.

לפני שתמר הוצאה לבית השריפה, היא נשאה עיניה למרום, והקב"ה שלח את המלאך גבריאל להביא לה את שלושת הערבונות. תמר לקחה את החפצים של יהודה ואמרה: "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֶלֶּה לוֹ אֲנִי כִּי הִרָה, וְתֵאמֶר הִכָּר נָא לְמִי הַחַתָּמֹת וְהַפְתִּילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה?"

חז"ל אומרים שתמר ראתה ברוח הקודש שעתידיים לצאת ממנה מלכים ונביאים, סנהדרין ומלך המשיח, ועל אף המטמון היקר שנמצא בקרבה, והיא כבר עומדת ליד האש, וגם כעת כאשר החפצים שנתן לה יהודה הגיעו לידיה, היא לא אמרה ליהודה שהיא מעוברת ממנו, אלא אמרה ברמז: "לאיש אשר אלה לו, אנוכי הרה"; אם יודה - מוטב, ואם לאו - אשרף אני ושני בניי, ולא אלבין פניו ברבים. היא הקריבה את עצמה ואת העוברים אשר בקרבה לשריפה, ואפילו אם כל העתיד שהיא צופה יעלה בתוהו, היא לא תבייש ותלבין את פניו של יהודה.

מכאן למדו חז"ל (כתובות טז:): "נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים". ולכאורה הלשון "נוח" נראה תמוה, מדוע לא נקטו בלשון "צריך" או "חייב"?

הגרי"ל חסמן זצ"ל ביאר, שחז"ל באו ללמד שעדיף ונוח לו לאדם לבחור באש הגשמית מאשר להישרף באש הגיהנום בגלל הלבנת פנים. משל לאדם שבביתו פרצה שריפה ואין באפשרותו להציל את עצמו, אלא א"כ יעבור דרך אחת משתי להבות, האחת גדולה ומסוכנת מאוד והשנייה קטנה - ברור שיבחר לעבור דרך

הלהבה הקטנה, בה הנזק יהיה פחות חמור. כך גם בעניינינו - עדיף ליפול לתוך אש גשמית ולא לתוך אש הלבנת פנים שהיא מסוכנת הרבה יותר.

מסופר על מר עוקבא, שבשכנותו היה אדם עני מרוד. בכל יום היה רגיל מר עוקבא להכניס לתוך ביתו, בסתר, ארבעה זוזים מתחת לדלת. העני היה מוצא את הכסף ומחייב בעזרתו את נפשות בני ביתו אך תמיד היה סקרן לדעת מי שולח לו כסף. יום אחד החליט העני לבצע מארב ולגלות מי הוא זה ואיזה אשר מלאו לבו לעשות כן.

יום אחד התאחר מר עוקבא בבית המדרש, וכשהלך לבית העני התלוותה אליו אשתו. כאשר הרגיש בהם העני, יצא ממחבואו כדי לראותם, אבל הם הסתירו פניהם וברחו מפניו. תוך כדי מנוסתם הם ראו תנור גדול, קודם לכן אפו בתנור וגרפו ממנו את הגחלים, אך עדיין היה חם מאוד. הם נכנסו לתנור והתחבאו כדי שלא יראה אותם העני ויתבייש מהם.

רגליו של מר עוקבא נכוו. אמרה לו אשתו: "שים רגליך על רגלי ותינצל, משום שאין רגלי נכווית". הלשה דעתו של מר עוקבא, ואשתו ניחמה אותו ואמרה: "זכותי גדולה משלך - אם בא אליך עני, אתה נותן לכסף שיקנה לו משהו לאכול, אבל כאשר פונים אלי עניים ומבקשים עזרה, אני נותנת להם לחם ותבשילים המוכנים מיד לאכילה".

אסור לאדם להעליב או לבייש את חברו, אולם אדם שמביישים אותו, צריך לשמוח, כי בכך מעבירים ממנו כל פשעיו, מוחקים ממנו כל מיני גזרות קשות ורעות וגוזרים עליו גזרות טובות.

מסופר על יהודי, צדיק נסתר, שבתו היתה חולה מאוד. כולם כמוכר הרבו בתפילות, סגולות וקריאת תהילים, אולם כלום לא הואיל. יום אחד דיבר הרופא עם האב ואמר בעצב: "כבר אין מה לעשות, לא נותר לה זמן רב לחיות". הצדיק הביט על בתו המיוסרת והבין שבמצב כזה צריכים יותר מאשר תפילות. הוא לקח את פנקס ההלוואות שלו ויצא לשוק לבקש מאנשים שיחזירו לו את חובותיהם.

אחד מבעלי החנויות כעס על הצדיק שהעז לבקש את כספו בלי התראה מוקדמת, צעק עליו על חספנות וביזה אותו לפני אנשים רבים. הצדיק הלך לעוד כמה מקומות בהם ספג בזיונות ועלבונות, ולא נרתע עד שמישהו העז וסטר לו על לחיו, למול קהל האנשים אשר נהנה מההצגה חנינם. הצדיק הבין שבכך התחילה הגזרה הרעה, הוא שב לביתו והתבשר שחל שיפור במצבה של הילדה. ואכן, תוך זמן קצר מאוד, וכנראה כל התחזיות הרעות, הילדה שבה לעצמה והחלימה לגמרי.

לאחר כמה חודשים נפלה הילדה שוב למשכב. כאשר הרופא אמר לו שוב שאין מה לעשות, ניסה הצדיק שוב את הסגולה הידועה. הוא הסתובב בשוק וניסה להביא על עצמו בזיונות, אך במקום זה זכה לכבוד גדול... הבין הצדיק שכבר אין מה לעשות, הגזרה עתה חזקה במיוחד. ואכן תוך זמן קצר הבת נפטרה. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני - יהודה הכיר מיד את חפציו שמסר כערבון, ומיד הודה בפני כל הנוכחים. בעקבות כך זכה יהודה למלוך על אחיו בעולם הזה ובעולם הבא, לנצח את אויביו, שיעמדו ממנו מלכים ונביאים, וממנו גם עתיד לצאת מלך המשיח אשר יגאל את עם ישראל בע"ה במהרה בימינו אמן.

אך לכאורה קשה, מדוע זכה יהודה לשכר כל כך עצום על כך שהודה, וכי היעלה על הדעת שהיה נותן לתמר ושני בניו אשר בקרבה להישרף?!

התשובה לכך היא, שבטבע האדם, גם אם הוא ישר וצדיק, אם יטעה בעניין מסוים ואח"כ יתברר לו שטעה, הרי שיעשה כל מיני תחבולות כדי 'להחליק' ולהסתיר את טעותו, וינסה למנוע שהדבר יתפרסם ויביא מתוך חשבון שיש בכך 'חילול השם'. אולם הסיבה האמתית למסירתו לתקן את טעותו היא הרצון להישרף צודק במעשיו.

לא כך היה עם יהודה, הוא היה יכול להציל את תמר משריפה בלי שיודה ויתבזה, היה יכול לומר שביצעו לפתע מסמכים חדשים לבית הדין, עליו לבחון אותם, ולכן יש לדחות את הדיון בשלושים יום, ובכך לסיים את העניין בשקט, הרחק מעין כולם.

אולם יהודה נאחז במידת האמת ואמר: "צדקה ממני" - תמר 'צדיקה' (וצדקה במעשה שעשתה שאכן הייתה צריך לייבם אותה), וההריון 'ממני' (דבר נוסף, הקב"ה אמר "ממני" - כלומר, דבר זה נעשה בידי ה'ב"ה" שסובב שיהיו בנים ליהודה מתמר, כי מבנים אלו צריכים לצאת מלכים ונביאים). יהודה הודה על האמת אפילו במחיר הכבד של ביזיון ולא חיפש דרך להצדיק או להסתיר את מעשיו (הוא הבין שעדיף להתבייש שעה אחת בעולם הזה ולא להתבייש לנצח בעולם הבא). בכך הוא אפשר ייחוס לבניו מתמר (אם לא היה אומר את האמת ומציל את תמר בדרך אחרת תמר, היתה מואשמת בחטאה והיה עליה ועל בניה פגם משפחה) וזכה למלכות עד סוף כל הדורות וגם זכה בני ישראל נקראים 'יהודים' על שמו.

לתמר נולדו תאומים - זרח ופרץ והם היו צדיקים, עפ"י 'שער הגלגולים' (הקדמה ל"ו) הם היו ער ואונן בני יהודה, שבאו בגלגול והצליחו לתקן את מעשיהם הרעים מהגלגול הקודם. מזרח יצא נביאים ובעלי רוח הקודש (איתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע), ומפרץ יצאה מלכות דוד ומלך המשיח.

יוסף במצרים

הישמעאלים הגיעו עם יוסף סמוך לארץ מצרים, שם מכרוהו לבני מדין בן אברהם. המדנים לקחוהו למצרים ומכרוהו לפוטיפר סריס פרעה, שר הטבחים. בהתחלה פוטיפר לא האמין להם שיוסף, הנער היפה והמפונק הוא עבד. פוטיפר היה בטוח שגנבו אותו מבית אביו העשיר, ועתידים לחפש אחריו ולמצוא אותו, ולכן הוא

לא הסכים לקנות אותו עד שיביאו לפניו את האנשים מהם נקנה. לאחר חיפוש נמצאו הישמעאלים שהם קנו את הנער מסוחרים. פוטיפר האמין להם, וקנה אותו במחיר של עשרים שקל כסף.

יוסף עבד בבית פוטיפר, שהיה שר חשוב אצל מלך מצרים, ועשה זאת בנאמנות ובשמחה. הוא לא שפך את התורה שלמד מיעקב אביו, ולמרות עבודתו הקשה, השתדל תמיד למלמל בדברי התורה ולהתפלל ל"ב"ה שיושיע אותו, יתן לו חן בעיני אדונו המצרי, ושיחזור ליעקב אביו.

פוטיפר ראה שיוסף עושה את עבודתו, אך כל הזמן שפתותיו נעות וממללות, וחשב אותו למכשף. פוטיפר שאל את יוסף: "מדוע שפתיך כל הזמן נעות וקולך אינו נשמע?", ענה לו יוסף: "מתפלל אני אל אלוקי שיתן לי חן בעיניך". פוטיפר חשב שליוסף יש אליל אותו הוא עובד כמו כל המצרים, פסל או מסיכה שאליו הוא משתחוה, ולכן ביקש מיוסף לראות את האלוהים אליו הוא מתפלל. אמר לו יוסף: "הבט בבקשה אל השמש היוקדת", פוטיפר ניסה להתבונן, אך בגלל שלא היו לו משקפי שמש, הוא לא היה יכול להסתכל. הוא ניסה לשים את היד על מצחו, אבל הוא בכל זאת הסתנוור ועצם את עיניו. אמר לו יוסף: "אתה ניסית להתבונן על השמש, שהיא אחת מבריותיו של אלוקי, בורא העולם... אל השמש הקטנה לא הצלחת להביט, ונשבע אתה להצליח לראות את אלוקי, האל הגדול הגיבור והנורא, אור אין סוף ברוך הוא?!"

ה' ית' היה עם יוסף, וביאר רש"י: "שם שמים היה שגור על פיו". יוסף היה אומר על כל דבר "ברוך השם", גם על הרע וגם על הטוב. מי שמודה לקב"ה גם על הרע, כאשר לכאורה אין כל סיבה להודות, זוכה לקבל שפע גדול ועצום של ברכה והצלחה, כדי שתהיה לו באמת סיבה טובה להודות. יוסף גם היה אומר "בשורת השם", ולכן זכה שה' עזר לו בכל מעשיו.

פוטיפר הבין שיוסף מאמין באל אחד, יחיד ומיוחד, בורא העולם, ואלוקיו עוזר ליוסף, ושולח לו ברכה והצלחה בכל מעשיו. פעם אחת רצה פוטיפר לנסות את יוסף, וביקש ממנו להביא לו כוס מים רותחים לתוך זמן קצר הגיש לו יוסף מים רותחים, אך פוטיפר אמר: "מדוע הבאת לי מים רותחים? הרי ביקשת מים פושרים!", אמר לו יוסף: "אבל הבאתי לך מים פושרים, בדיוק כמו שביקשת". פוטיפר נגע במים וראה שהם אכן פושרים. אמר לו: "בעצם רציתי לשתות יין ולא מים", אמר לו יוסף: "אלו אינם מים, אלא יין". פוטיפר הסתכל לתוך הכוס, ולא האמין למראה עיניו. הכוס היתה מלאה ביין אדום יבש מזן 'מרלו', בציר ששנים ושבע. הוא אמר ליוסף: "אני התכוונתי ליין מתוק ולא יבש". אמר לו יוסף: "זה אכן יין מתוק, תטעם". פוטיפר ההמום טעם מהיין, וראה שזה בדיוק היין שביקש."

מאז העריך פוטיפר מאוד את עבדו יוסף, הוא גידלו ונשאו מעל כל העבדים, הפקיד בידו את ניהול ביתו ורכושו, וכל אשר יש לו נתן בידו, מלבד כמובן את אשתו זליכה היפהפייה. כל מה שנעשה בבית פוטיפר היה ברשותו ובפקודתו של יוסף. הקב"ה בירך את יוסף בכל מעשיו, ובזכותו זכה גם אדונו פוטיפר לרכה והצלחה ועושר גדול.

יוסף היה צריך לעלות לגדולה ולהיות מושל כפי שהראו חלומותיו, אך לשם כך היה יוסף זקוק לניסיון מיוחד, שאם יצליח לעמוד בו יזכה ביושר לכל מה שמיועד לו. הקב"ה העמיד אותו בניסיון גדול של עוון עבירות, והכניס באשת פוטיפר תאוה גדולה כלפי יוסף, כדי שתרצה להכשיל אותו בחטא.

זליכה גם ראתה בכוכבים שיהיו לה ילדים מיוסף (אמנם היו לה 'צאצאים' מיוסף, אך לא ילדים אלא נכדים, כיוון שיוסף התחתן עם אסנת, בתה המאומצת), ולכן ניסתה לעשות הכל כדי שיוסף יסכים להתחתן, ומה, אך יוסף לא שמע אליה. אמרה לו שזו מצווה גדולה לקיים את נבואתה ושכל מעשיה הם אך ורק לשם שמים, אך הוא דחה זאת והסביר לה בטוב טעם ודעת כי אין זו מצווה, אלא עבירה, שהרי היא אשת איש, וזה איסור חמור מאוד, ייהרג ובל יעבור. היא הציעה לו להרוג את בעלה, אך הוא לא הסכים בשום פנים ואופן. גם שפיכות דמים בכלל ייהרג ובל יעבור. היא אמרה שאפשר לבקש מרוצח שכיר, הרי במצרים יש הרבה כאלה... יוסף לא הסכים בשום פנים ואופן לפגוע באדונו והסביר שאין הוא רוצה להיות כפוי טובה כלפי פוטיפר שהיטיב עמו. היא ניסתה להציע לו ממון רב, אך כלום לא עזר.

יוסף ידע שאדם שנכשל בעבירה ולא עשה תשובה, אותה עבירה נקשרת בו ודבוקה אליו תמיד, גם בעולם הבא. כאשר האדם מגיע לשם, לאחר מאה ועשרים, ריבוא רבבות של מלאכים, שרפים, אופנים, אנגלים ותרשישים קדושים עומדים מימינו וצופים בו ובעבירה שעשה, הלפופה עליו, ומשמאלו עומדים ריבוא רבבות מלאכי חבלה איומים ונוראים שרוצים לבלוע אותו באש ובייסורים קשים, וגם כל דרי מעלה, האבות הקדושים, כל הצדיקים וכל בני משפחתו הנמצאים למעלה - כולם מתבוננים בו, והוא חש בושה וכלימה זליכה ה"צדיקה" אמרה: "אין יאוש בעולם כלל", ולכן היא לא הרימה ידיים ובכל יום ניסתה לפתות את יוסף הצדיק, כמה פעמים ביום, אך יוסף עמד בצדקותו ובכלל לא הסתכל עליה.

מסופר על רבי מתיא בן חרש, שהיו פניו דומות לחמה, וקלסתר פניו למלאכי השרת, מפני ששמר על עיניו ומעולם לא הסתכל על אשה. בא היצר הרע לקב"ה ואמר לו: "מהו לפניך?", אמר לו הקב"ה: "צדיק גמור הוא".

ביקש היצר הרע רשות להחטיאו. אמר לו הקב"ה: "אין אתה יכול לו, ואף על פי כן לך". והלך היצר הרע ונדמה לו כאשה יפה שלא היתה כדמותה בעולם. יפה יותר אפילו מנעמה, אשתו של נח, שאפילו המלאכים הסתנוורו מרוב יופיה וטעו בה. כאשר ראה רבי מתיא בן חרש את ה'אשה', הוא פנה לאחוריו, אבל היצר הרע הוא כמו זבוב מעצבן, ולא משנה מה עשה ולאן הביט, בכל זאת ראה את היצר הרע מולו. פנה לימינו, היצר הרע לימינו, פנה לשמאלו והיצר הרע לשמאלו...

הוא לקח מסמר, ושם אותו באש עד שיצאו ממנו ניצוצות. נתן בעיניו והתעוור! כשראה זאת היצר הרע, נזדעזע לאחוריו, שכן איך זה יתכן שילוד אשה התגבר כך על שיא התאוה?! הקב"ה שלח אליו את המלאך רפאל לרפא אותו, אבל רבי מתיא בן חרש אמר שאין רצונו להתרפא מחשש שמא יבוא שוב פעם היצר הרע והוא לא יעמוד בניסיון. המלאך רפאל חזר לקב"ה. אמר הקב"ה: "אמור לו שאני ערב לו שלא ישלוט בו יותר היצר הרע". וכך היה, רבי מתיא בן חרש הסכים והמלאך רפאל ריפא אותו והחזיר לו את מאור עיניו. זליכה, אשת פוטיפר, ניסתה לפתות את יוסף יום ביום במשך שנה תמימה. יום אחד, כאשר היה במצור חג וכולם הלכו להשתחוות לנילוס, ולא נותר בבית איש מלבד יוסף. רצתה זליכה לנצל את ההזדמנות ולשכנע את יוסף להישמע לה. גם היא נשארה בבית, שוכבת במיטה עם מד-חום בפה ואמרה שהיא חולה. לאחר שכולם יצאו והיא נותרה לבדה עם יוסף, פתאום היא 'הבריאה', קפצה מהמיטה, ניגשה ליוסף וביקשה ממנו שיעשה עמה את העבירה (בתחפושת של מצוה, כמובן). יוסף אמר לה: "איך אעשה הרעה הגדולה את חטאתי לאלהים?!"

לזליכה היה פתרון מקורי. היא לקחה שמיעה, כיסתה את הפסל שהיה שם ואמרה: "עכשיו האלוהים לא רואה!" "לא כזה הוא האל קים שלי. אלוקי אינו פסל שאפשר לכסות את עיניו. אני מאמין בבורא הגדול שרואה הכל, בכל מקום בעולם ובכל זמן, ממנו אי אפשר להסתתר ואותו לא ניתן לרמות". במשנה (פרקי אבות ב, א), יש עצה כיצד אפשר להימנע מעבירות: "דע מה למעלה ממך, עין רואה און שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין". או במילים שלנו - היזהר, עוקבים אחריך ואתה מצולם במעגל סגור. אם גנב רוצה לשדוד סניף בנק, ולא רוצה שיתפסו אותו, יש לו שתי אפשרויות: או שהוא מנטרל את המצלמות, או שהוא בא מחופש באופן שלא יוכלו לזהות אותו. את המצלמות של הבורא לא ניתן לנטרל, וגם אי אפשר לבוא מחופשים. אף אחד לא יעשה מעשה מביש או לא ראוי אם יודע הוא שמצלמים אותו, ולבסוף תהיה הקרנה פומבית בפניו ובפני כל מכריו, כפי שממחיש הסיפור הבא:

מעשה: זוג צעיר התחתן. בסימן טוב ובמזל טוב נערכה חתונה מפוארת עם המון מוזמנים. אבי החתן הביא עמו לאולם עשרת אלפים שקלים כדי לשלם לבעל האולם ולתזמורת, והניח את הכסף בכיס מעילו. במהלך השמחה, נקרא האב לבוא ולרקוד עם החתן. הוא פשט את מעילו והניחו על מסעד הכסא. השמחה יתה גדולה. האב עם בנו רוקדים מפזזים ומכרכרים. לאחר הריקודים הסוחפים חזר האב המאושר למקומו להבש את מעילו, ובעודו ממשש הבין ש... הכסף נעלם!!!

האב החוויר. הוא חש שעולמו חרב עליו. ביגונן, חשב לקרוא למשטרה ולערוך חיפוש בקהל, אך לבסוף החליט שלא להשבית את השמחה: "האירוע עלה כל כך הרבה כסף, יעלה עוד עשרת אלפים שקלים", חשב, בניסיון לעודד את רוחו.

החתונה עברה, השמחה הסתיימה, הסרט והתמונות מוכנים, והמשפחה המאושרת נקראה לבית החתונת כדי לצפות יחדיו, בפעם הראשונה, בסרט החתונה.

יושבים החתן והכלה, הורי החתן, הורי הכלה, האחים והאחיות, הדודים, הקרובים והילדים, וצופים סרט שנערך במקצועיות ובטוב טעם:

"הנה החופה... הנה הקידושין, האוכל והריקודים, איזו שמחה... אילו צילומים יפים... "תראו, תראו את חני, תראו את מיכל תראו..."

"איזה יופי!"

המצלמה משוטטת לרגע על פני האולם, ואז, לא פחות ולא יותר, רואים איך אבי הכלה, מתגנב אל המעיל המיותם, מושיט את ידו ומוציא את הכסף מהכיס...

מיד עצרו את הסרט, הדליקו את האור, והסתכלו עליו. איזו בושה, איזו כלימה!

כמה היה נותן אבי הכלה כדי למחוק את הקטע מן הסרט? הנה, כולם יושבים ורואים כיצד נתן ידו בכיס מעילו של האחר, וכיצד הוא חומק ומתגנב. כמה היה נותן כדי לעצור את ההקרנה?

כאשר האדם נפטר מן העולם, ועולה לפני בית דין של מעלה, מראים לו ולכל קרוביו שכבר נפטרו, את כל מה שעבר עליו במשך כל חייו (כמו בסרט) והוא לא יכול להכחיש, והבושה גדולה. אם היה יודע זאת היה מתנהג אחרת. לכן המשנה מיידעת אותנו: "דע מה למעלה ממך: עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין".

זליכה הבינה שיוסף לא ישמע לה בדרך טובה, ולכן היא החליטה ללכת בדרך הרעה... היא רגזה וכעסה תפסה את יוסף בבגדו ביד אחת, וחרב חדה ביד השנייה ואמרה לו: "תקשיב טוב! אם לא תישמע לי ותעשה את רצוני, אני אהרוג אותך!"

יוסף הצליח להשתחרר מבגדו, ובעודו בידה, ברח ונס החוצה. ויש לשאול - מדוע יוסף השאיר בידה את בגדו? הרי כעת יש לה כביכול ראייה כדי להפליל אותו, והלא היה גיבור וחזק והיה יכול בקלות למשוך ממנה את בגדו ואז לברוח.

יוסף הצדיק לימד אותנו בזה כלל גדול - לא להישאר במצב של ניסיון אפילו לשנייה אחת! נכון שבכך שהבגד אצלה יכולה היא להעליל עליו, והוא עלול לאבד את משרתו, להכתיים את שמו הטוב, 'לבלות' ולהתבלות שנים רבות בכלא המצרי, כפי שאכן היה. אך בכל זאת, כל זה אינו מצדיק להישאר במצב של ניסיון עם

איים על שאר האסירים שמי שיעז לפגוע ביוסף, יזכה להשתחרר מהכלא, ועל הדרך, גם מהעולם הזה. אם יוסף חשב שלפחות כאן בכלא יהיה לו שקט מגברת זליכה, אשת פוטיפר, מהר מאוד הוא גילה שזה לא אשת פוטיפר עדיין לא התייאשה (אין יאוש בעולם כלל) והיתה מגיעה מידי פעם לבקר את יוסף בבית הסוהר וממשיכה בניסיונות הפיתוי. היא היתה אומרת לו שלבעלה פוטיפר, השר החשוב, יש קשרים טובים והוא יכול לדאוג לכך שישוחרר בקרוב, היא יכולה לדבר אתו על כך, והיא מוכנה לעשות זאת למענו בגלל שהיא אוהבת אותו ודואגת לו כל כך ומצטערת על סבלו הרב בבית המעצר... היא תעשה זאת כמובן אם יסכים לעשות עמה עבירה, אך אם הוא יסרב, ביכולתה לדאוג לכך שהוא יישאר שם לעולם... יוסף כמובן לא היה שומע לה, הוא היה מתעלם ממנה והיא היתה נעלבת ויוצאת משם בבושת פנים.

בשלב מסוים יוסף היה ממונה על האסירים, כולם אהבו אותו ועשו כל מה שציווה עליהם. שר בית הסוהר היה לידידו הטוב ומילא את כל בקשותיו. יוסף דאג גם לשאר האסירים המסכנים והצליח לשפר במקצת את תנאיהם הקשים, והם היו אסירי תודה ליוסף הצדיק.

לאחר כמה שנים, שני שרים חשובים חטאו למלך פרעה והגיעו לכלא, וכך היה המעשה: באחד הימים, כשהגיש שר המשקים גביע זהב מלא יין משובח לפרעה, ראה המלך זבוב שוחה להנאתו בתוך הגביע. המלך כעס מאוד: "היתכן דבר כזה? זבוב חצוף בגביע המלך?!". באותו רגע הגיע שר האופים ובידו לחם חם וטרי לסעודת המלך. המלך נגס מהלחם המשובח וחתיכות קטנות של עץ נתקעו לו בין השיניים. עכשיו כבר המלך היה ממש נרגז, ומתוך כעסו ציווה להמית מיד את שני השרים.

פעם אחת מצא הסבא מקלם צ"ל חתיכת עץ קטנה בתוך פרוסת לחם. הדבר הזכיר לו מיד את אשר אירע לשר האופים, אשר נגזר דינו למות על עוון דומה. אך בניגוד למה שקרה לשר האופים שתלו אותו על עץ, הרי שלאופה הלחם לא יעשו דבר. הקשה הסבא: מדוע ההבדל הגדול בתוצאות של שני המעשים הדומים? ה'סבא' תירץ ששר האופים נענש קשות על מעשהו, בגלל שהקיסם נמצא בתוך הפת שהיתה מיועדת למלך, אך מעשה דומה בפת שמיועדת לאדם פשוט - כמעט שאין בו עוול. ולמד מכך עד כמה צריך האדם לפחד מאותם 'קסמי עץ' הנמצאים בתוך מה שאנו מגישים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהם השולות והחטאים הבאים לפני ה' ית' יחד עם המעשים הטובים של כל אחד מישראל. וגם אם קטנים הם החטאים, מכל מקום, מכיוון שזה מיועד למלך, הדבר חמור מאוד.

שר האופים ידע עבור מי הוא עובד ולמי הלחם מיועד, ומה שקרה לו היה כמובן בשגגה ומחוסר תשומת לב, ועל זאת בדיוק התביעה - היה עליו להיזהר יותר. ככל שמבינים יותר למי אנו עובדים, כך גם הזהירות רבה יותר. הבעיה היא שאנו בדורנו איננו יודעים מספיק למי אנו עובדים. אנו כמובן יודעים על גדולתו של ה' ית', אך איננו מרגישים זאת ולא חשים עול מלכות שמים, ועל כן גם אנו שוגים הרבה. עלינו להתחזק יותר בבחינת "שִׁיתִי ה' לְגִדִי תְמִיד", לחיות את הקב"ה בקרבנו ובכך גם לשפר את מעשינו.

מעשה ב'אברך' אחד שביליה חלם על הקב"ה. בבוקר הוא קם שמח ומאושר: "איזה יופי, זכיתי לחלום על הקב"ה". לאחר התפילה הוא רץ לרבו וסיפר לו על החלום הטוב: "חלמתי בלילה על הקב"ה!", הרב לא כל כך התלהב ואמר: "מה שאדם חושב ביום, על כך הוא חולם בלילה". אמר לו ה'אברך': "תאמין לי כבוד הרב, אתמול בכלל לא חשבתי עליו". אמנם זו רק בדיחה, אך יש בה הרבה מן האמת - לצערנו, יכול אדם ללמוד תורה, להתפלל, לברך ולקיים מצוות (כמצוות אנשים מלומדה) ובכלל לא לחשוב על הקב"ה.

שני השרים הובלו למיתה, אך פתאום פרעה התחרט וציווה להחליף את גזר דינם ממוות למאסר. הנה זה כמובן מאת ה' ית' מסובב הסיבות, כדי שהשניים יכנסו לכלא ובכך יביאו אח"כ לשחרורו של יוסף.

שנה שלמה שהו שני השרים בבית הסוהר והתיידדו עם יוסף. בלילה אחד חלמו שניהם חלומות שר המשקים ראה את עצמו בחלומו, עומד לפני פרעה ומגיש לפניו יין, וגם חלם על חברו שר האופים שהוא תלוי על עץ. באותה שעה, שר האופים חלם שהוא עומד ועל ראשו שלושה סלים ובתוכם מאכלים טובים ממאכלי המלך פרעה, ועוף גדול אוכל מהם, וגם חלם על חברו שר המשקים שהוא מוחזר לתפקידו השובב ומגיש יין למלך פרעה.

בבוקר ראה אותם יוסף שהם מודאגים וטרודים. הוא שאל אותם: "מדוע פְּנִיכם רָעִים הַיּוֹם?", והם סיפרו לו שחלמו חלומות שמאוד מטרידים אותם, ואין להם מי שיפתור להם את חלומותיהם. "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף: הֲלוֹא לְאֵל הַיָּמִים פֶּתֶר אֲנִי, סִפְרוּ נָא לִי" - יוסף הסביר להם שישנם חלומות שהם בגדר של נבואה שהקב"ה רוצה לגלות לאדם, ואם הוא אינו מבין את הרמז, אין זה שווה. ולכן לא יתכן שהקב"ה לא יכין פותר לחלום. יוסף הציע להם לספר לו את חלומותיהם, וה' ישים לו בפיו את הפתרון הנכון.

שני השרים הסכימו. פתח שר המשקים ואמר: "בְּחֻלְמוֹי וְהִנֵּה גֶפֶן לְפָנַי, וּבְגִפְנִי שְׁלֹשׁ שָׂרִיגִים (פרחים)... וְכֹס פְּרֹעֶה בְּיָדִי. וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרֹעֶה וְאֶתְּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרֹעֶה". אמר לו יוסף: "אני רואה שבעוד שחלושה ימים יסלח לך פרעה, אתה תחזור לתפקידך להגיש למלך יין משובח, כאילו כלום לא קרה".

שר האופים, שחלם את פתרון חלומו של שר המשקים, הבין שיוסף פתר יפה את החלום, ומיהר לספר את חלומו שלו. "וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף: "אֲנִי בְּחֻלְמוֹי וְהִנֵּה שְׁלֹשׁ סִלֵּי חֲרִי עַל רֹאשִׁי. וּבֶסֶל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרֹעֶה מֵעֵשָׂה אֹפָה, וְהָעוֹף אֵל כָּל אֶתֶם מִן הַסֶּל מֵעַל רֹאשִׁי". אמר לו יוסף: "בעוד שלושה ימים יוציא אותך המלך מבית האסורים". השר העלה חיוך על פניו, ויוסף המשיך ואמר: "אתה תתייצב לפני פרעה והוא יצווה לתלות אותך על עץ", משום מה, חיוכו המקסים של שר האופים נמחק.

